

PROLEGOMENA ZA POJMOVNIK ESTETIKE, FILOZOFIJE I TEORIJE ARHITEKTURE

Biblioteka
SAVREMENA TEORIJA ARHITEKTURE

PROLEGOMENA ZA POJMOVNIK ESTETIKE, FILOZOFIJE I TEORIJE ARHITEKTURE

UREDNIK: Miško Šuvaković

AUTORI: Mariela Cvetić, Andrija Filipović, Bojana Matejić, Ana Perić, Željka Pješivac, Dragana Stojanović, Miško Šuvaković, Vanja Milovanović, Maja Todorović

Izdavač

Orion Art, Beograd
063 288 913

Za izdavača

Nadežda Kovačević

Glavni i odgovorni urednik

Dragorad Kovačević

Recenzenti

dr Vladimir Mako, redovni profesor
dr Nikola Dedić, vanredni profesor
dr Nataša Lah, docent

Dizajn i prelom knjige

Aleksa Milanović

Ilustracija na koricama

Provisional Salta Ensemble: *Dvostruka artikulacija*, 2016.

Štampa

Donat Graf, Beograd

Tiraž 500

Beograd, 2017.

PROLEGOMENA ZA POJMOVNIK ESTETIKE, FILOZOFIJE I TEORIJE ARHITEKTURE

urednik:

Miško Šuvaković

autori:

**Mariela Cvetić, Andrija Filipović, Bojana Matejić,
Ana Perić, Željka Pješivac, Dragana Stojanović,
Miško Šuvaković, Vanja Milovanović, Maja Todorović**

Orion Art
Beograd, 2017.

SADRŽAJ

INDEKS POJMOVA	7
VREME JE...	11
UVOD: transdisciplinarna estetika, filozofija i teorija arhitekture	15
POJMOVI od ALTERNATIVNE ARHITEKTURE do ZONE	59
LITERATURA	349
SPISAK ILUSTRACIJA	367
INDEKS IMENA	373
AUTORI PROLEGOMENE	387

INDEKS POJMOVA

A

Alternativna arhitektura (Vanja Milovanović)	61
Ambijentalna umetnost (Mariela Cvetić)	67
Arhitektura, definicija pojma (Miško Šuvaković)	71
Arhitektura modernizma (Miško Šuvaković)	75
Arhitektura, teorije (Miško Šuvaković)	81
Arhitektura u doba teorije (Miško Šuvaković)	87
Arhitektura u vremenu neoliberalizma (Miško Šuvaković)	91

B

Bazni materijalizam (Bojana Matejić)	99
Biopolitika i arhitektura (Ana Perić)	103
Biotehnologije i arhitektura (Maja Todorović)	111

D

De/re/teritorijalizacija i arhitektura (Andrija Filipović)	115
Događaj i arhitektura (Bojana Matejić)	121

E

Emancipacija i arhitektura (Bojana Matejić)	129
Evolutivna arhitektura (Maja Todorović)	139

F

Fantazam i arhitektura (Bojana Matejić)	143
Feminizam i arhitektura (Draga Stojanović)	149
Film i arhitektura (Željka Pješivac)	157

H		
Hegelova filozofija i arhitektura (Andrija Filipović)		161
I		
Ideologije urbanizma, teorije (Ana Perić)		167
Imanencija i arhitektura (Bojana Matejić)		175
Industrija zabave i arhitektura (Vanja Milovanović)		179
Interaktivna arhitektura (Maja Todorović)		185
K		
Kantova filozofija i arhitektura (Andrija Filipović)		189
Konstruktivizam, estetika, filozofija i teorija arhitekture (Bojana Matejić)		195
Kulturalna industrija i arhitektura (Vanja Milovanović)		201
Kvir teorija i arhitektura (Andrija Filipović)		209
M		
Memorijalna skulptura (Mariela Cvetić)		215
Memorijalna socijalistička skulptura (Mariela Cvetić)		221
Moć i arhitektura (Bojana Matejić)		227
Monumentalnost, teorije (Mariela Cvetić)		235
Muzička arhitektura (Vanja Milovanović)		239
N		
Narativ, naratologija i arhitektura (Željka Pješivac)		245
Neomarksizam i arhitektura (Bojana Matejić)		249
O		
Operska arhitektura (Vanja Milovanović)		259
P		
Parametrijski dizajn (Maja Todorović)		265
Politički prostor (Bojana Matejić)		269
Privatno i arhitektura (Dragana Stojanović)		281
Prostor, teorije (Željka Pješivac)		285
Prostorni obrt (Miško Šuvaković)		293
Psihoanaliza lakanovska i arhitektura (Bojana Matejić)		299
R		
Rizom i arhitektura (Andrija Filipović)		309

S

Socijalna praksa u arhitekturi (Ana Perić)	317
Specifična lokacija (Bojana Matejić)	325
Sublimno u arhitekturi (Željka Pješivac)	331

T

Tranzicija i post-tranzicija (Miško Šuvaković)	335
---	-----

Z

Zone (Miško Šuvaković)	345
-------------------------------	-----

Događaj i arhitektura. Pojam „događaj” (fr. *l'événement*) je teoretizovan tokom poslednjih decenija u kontekstu fenomenologije, strukturalizma i poststrukturalizma. Pojam događaja su u francuskoj poststrukturalističkoj teoriji i teoriji umetnosti, odnosno, u modernoj i savremenoj filozofiji i estetici teoretizovali Žak Derida, Mišel Fuko, Žil Delez, Alen Badiju, ali tu se svakako ubraja i italijanska filozofija post-operaizma: Đorđo Agamben, Majkl Hart, Antonio Negri, Mauricio Lazarato (Maurizio Lazzarato) itd.

U dekonstrukciji Žaka Deride, događajem se označava efekat teksta (upisa, *signature*), odnosno, *aktivne interpretacije* „izvan” opozicija aktuelnog i virtuelnog, prisutnog i odsutnog, inteligibilnog i čulnog. Događaj je, tako, *spektralnost, sablast, fakticitet, sada i ovde u virtualnosti života*, koje se „ponavlja” *iteracijom*, čime se dekonstruiše metafizika prisustva (*esse*) događaja. U tekstu „Upis, događaj, kontekst” („Signature, événement, contexte”), Derida uvodi koncept događaja kao *singularnosti signature* – u/potpisa, ili preciznije, događaja kao efekta potpisa „koji se odvija svakodneвно”. Uslov mogućnosti ovih efekata se istovremeno ukazuje kao uslov nemogućnosti njihovog prisustva. Drugim rečima, ovi upisi nikada nisu „čisti” upisi, već *uvek* tragovi tragova budućnosti i prošlosti u datom kontekstu – onoga **što će doći** iz prošlosti, odnosno, budućnosti, te su imanentni svetu, odnosno, jeziku i tekstu. Kako bi događaj signature, upisa, potpisa imao „funkciju”, tj. kako bi bio „čitljiv”, upis ili crta, mora imati ponavljajuću, „imitirajuću” formu u odnosu na dati kontekst koju u sadejstvu sa upisom proizvodi *idiom* – novo ili neprevodivo. Drugim rečima, upis, crta mora biti sposobna da se „razdvoji”, „rastavi” od sadašnjosti, odnosno prisustva i singularne intencije vlastite produkcije. U pitanju je *istost* koja u preinačavanju vlastitog „identiteta” i singularnosti, disjunktivno „razlaže” otisak, pečat upisa.

Koncept događaja se u Fukovom teorijskom kontekstu pominje u više navrata, međutim, ono određenje koje se nameće, vezano je za njegov rukopis *Arheologija znanja (L'Archéologie du savoir)* u kome uspostavlja koncept *opisa diskurzivnih događaja*. Projekat *opisa diskurzivnih događaja* podrazumeva „horizont za istraživanje jedinica koje se u njemu obrazuju”. Drugim rečima, nasuprot hermeneutici ili analizi jezika koja teži da otkrije neku *istinu* koja leži „iza” jezika, „iza” stvari, Fuko predlaže „metod” *opisa diskurzivnih događaja*, što će reći, pristup jeziku bez subjekta koji ga pretpostavlja i transcendirira. Fuko se zanima za „površinu” onoga što je izrečeno i predlaže analizu *diskretnih lingvističkih događaja*, koje naziva *iskazima*, u cilju razumevanja dispozitiva ili mnoštva relacija i načina na osnovu kojih se dati iskazi

dovode u vezu. Fukoov iskaz nije, jednostavno, poput znaka, definisan sadržajem i reprezentom, već, kako unutrašnjim svojstvima, tako i spoljašnjim relacijama – kontekstom i sadržajem. Iskaz je uslovljen *sistemom funkcija* koje Fuko naziva arhivom.

Prema Fukou, jedan jezik podrazumeva sistem mogućih iskaza ili konačan skup pravila koji omogućava beskonačne vidove upotrebe. Međutim, polje *diskurzivnih događaja* je uvek konačno i aktuelno ograničeni skup određenih, već formulisanih jezičkih sekvenci. Radi se o konačnom skupu iskaza, a zadatak *opisa diskurzivnih događaja* jeste „dešifrovanje“ dispozitivnog odnosa između iskaza, odnosno, odgovaranje na pitanje kako to da se pojavio određeni iskaz i nijedan drugi umesto njega? Iskaz, dakle, nije događaj koji se zbilo u određenom vremenu i na određenom mestu, koji bismo mogli da prizovemo u nekom činu sećanja, on je obdaren *stalnošću* koja dopušta različite upotrebe, koja nema inerciju običnog traga i koja ne drema na svojoj sopstvenoj prošlosti. Iskazi nisu propozicije, fraze, izreke ili govorni činovi. Naprotiv. Iskazi konstituišu mrežu pravila preko kojih značenje postaje diskurzivno smisleno, što će reći, svako značenje zavisi od uslova u kojima se pojavljuje, od mreže iskaza. Iz ovoga sledi da ono što je izrečeno ne sadrži novo, već je novo u *događaju povratka rečenog*. Prema Fukou, dakle, svaki događaj se odvija unutar istorije perpertuirajući i uvodeći prekid, odnosno razliku, ali ne u smislu *Velikog odbijanja*, već u vidu mnoštva otpora koji su imanentni moći. Događaj, tako, ne postoji *po sebi*, već samo u odnosu na druge događaje. Svaki događaj je, prema Fukoovoj postavci, determinisan početkom i krajem.

U filozofiji Žila Deleza srećemo određenje događaja kao *jedinstvenog trenutka produkcije* u kontinuiranom toku promena evidentnih u *kosmosu*. Vreme promene ne egzistira između dva događaja, već se radi o kontinuitetu jedinstvenih ili singularnih događaja, koje se odvija kao (molekularno) *postajanje*. Postajanje, dakle, „ne ujedinjuje“ i „ne obuhvata“ ove događaje – budući da je reč o imanenciji produkcije događaja – već ono „prolazi kroz“ i preseca tačke događaja, tako da svaki istovremeno može biti *početna tačka, završna tačka i srednja tačka* u ovom procesu. Kada Delez kaže „Alisa postaje veća“ (*Alisa u zemlji čuda*), on naglašava da *ona postaje veća* nego što je bila, ili, po istom principu, *postaje* manja nego što je bila. Dakle, reč je o kretanju koje onemogućava sadašnjost tj. izvrđava distinkciju između prošlog i budućeg. U *Logici smisla (Logique du sens, 1969)* Delez događajem opisuje trenutnu produkciju svojstvenu i imanentnu interakcijama između različitih sila. Događaji su promene imanentne *slivanju* delova elemenata koji opstojе u virtualnosti, razlikujući se međusobno prema pravcu toka njihove aktualizacije u nekom telu ili stanju. Drugim rečima, u pitanju su *bestelesne transformacije* koje opstaju *preko i iznad* prostorno-vremenskog sveta, ali ih je, uprkos tome, moguće izraziti jezikom. Događaji nisu disrupcija nekog kontinuiranog stanja, već su imanentni datom stanju, koje podrivaju. Drugim rečima, događaji *konstituišu potencijalnost neke stvari za neku promenu ili neku meru promene*. Događaji kao izrazi produktivnih potencijala sila nisu u korelaciji sa bilo kakvim materijalnim sadržajem, strukturom, pozicijom, temporalnošću, početkom ili krajem. Događaj je dinamičan utoliko što nije ni tačka početka, niti

tačka kraja. Događaj ne podrazumeva jedno u kome se momenti „sažimaju“, niti je jedno kao kraj datog proizvodnog procesa u korist nekog potencijalnog sledećeg koji bi ga zamenio – *događaj je samo trenutni proizvodni intenzitet*. Događaj, saglasno tome, nema determinisani ishod, već nosi nove potencijalnosti, indicirajući momenat za nove sile. U rukopisu *Prevoj: Lajbnic i barok (Le pli: Leibniz et le baroque)* o poglavlju „Šta je događaj“, na tragu filozofije Alfreda Vajtheda (Alfred North Whitehead) i njegove konceptualizacije događaja, te Lajbnicove filozofije, Delez postavlja nekoliko uslova događaja: (1) ekstenzija, (2) intenziteti, (3) prehenzija, (4) ingresija.

Alen Badiju u obimnom rukopisu *Logike svetova (Logiques des mondes)* izdvaja četiri aksioma iz Delezove postavke događaja: (1) beskonačno-postajanje postaje samo po sebi događaj; (2) događaj je uvek ono što se upravo desilo, ono što će se desiti, ali nikada nije ono što se dešava sada; (3) priroda događaja se razlikuje od akcija i strasti tela. Ipak, događaj odatle proizlazi; (4) Život je „sastavljen“ iz jednog istog Događaja, uprkos svim (koekstektivnim) varijacijama koje se događaju. Preciznije, Događaj je Večiti Povratak istog, nerazlučujuća moć Istog: moćan neorganski život.

Badiju uvodi ova četiri aksioma kako bi ih „suprotstavio“ vlastitim: (1) događaj nije koncentracija životnog kontinuiteta ili imanentna intenzifikacija postajanja. Događaj nikada nije koekstenzivan sa postajanjem. Događaj je čist prekid postajanja koje se odvija preko *samo-pojavljivanja objekta u svetu*. Događaj je, rečima Badijua, dodavanje pojave kroz ‘izranjanje’ traga. U beskonačnosti postajanja sveta i u svetu, događaj je istovremeno manjak, odnosno – nemogućnost samo-pojavljivanja bez prekida autoriteta matematičkih zakona bića i logičkih zakona pojavljivanja – i eksces, odnosno nemogućnost povećanja maksimuma intenziteta egzistencije. Događaj je, kako zaključuje Badiju, „konjunkcija ovog manjka i ekscesa“ (Badiou, 384); (2) Događaj ne može biti „nepodeljeno zadiranje prošlosti u budućnost“ i obrnuto. Naprotiv. Događaj je *razdvajajuće iščezavanje*, atemporalni trenutak koji razdvaja prethodno stanje objekta od njegovog *nastupajućeg* stanja. Događaj ekstrahuje iz datog vremena mogućnosti nekog drugog potencijalnog vremena. Ovo drugo vreme, čija se materijalnost odvija „kao konsekvencija događaja“, bilo bi, rečima Badijua, novo vreme ili nova sadašnjost; (3) Događaj ne proizlazi iz akcija i strasti tela. Aktivno telo adekvatno novoj *sadašnjosti* je, radije, *efekat* događaja. Događaj nisu akcije i strasti mnoštava koji se *intetišu* u događaj kao imanentni rezultat. U pitanju je događajno Jedno koje „magnetizuje“ mnoštva i konstituiše ih u subjektivizirajuća tela. Trag događaja koji je sadržan u *novoj sadašnjosti* koincidira sa akcijama datih tela. Prema Badijuovoj koncepciji događaji su akcije, aktanti, materijalni principi istine u odnosu na dati događajni položaj. Ako je za Deleza „događaj imanentna konsekvencija postajanja ili života“, za Badijua je događaj imanentni princip *izuzetka* ka postajanju, odnosno Istinama; (4) Nema kompozicije jednog događaja, već je reč o de-kompoziciji svetova, odnosno, mnoštvu događajnih položaja. Badijuova koncepcija događaja implicira, sa jedne strane, odvajanje (oduzimanje), odnosno, prekid vremena, i sa druge strane, odvajanje koje se odvija među samim događajima.

Teorija događaja je u različitim varijacijama, ali posebno sa referencom na teoriju narativa i filozofiju jezika, imala veliki uticaj na diskurs arhitekture i urbanizma tokom poslednjih nekoliko decenija. Od šezdesetih godina prošlog veka, koncept događaja postaje izrazito značajan u kontekstu kritike modernizma, modernističke arhitekture i modernističkog urbanizma – modernističke hermetičnosti, antropocentričnosti, funkcionalnosti, istoričnosti itd. Recimo, koncepcija događaja je jedna od osnovnih motiva rukopisa *Arhitektura grada* (*L'architettura della città*) i *Naučna autobiografija* (*Autobiografia scientifica*) italijanskog arhitekta i teoretičara arhitekture Alda Rosija. Teorija događaja je inherentna praksi Bernara Čumija, Najdžela Koutsu (Nigel Coates), Rema Kolasa, Pola Virilija itd.

Recimo u knjizi *Pejzaž događaja* (*The Landscape of Events*), Pol Virilio zastupa tezu o pejzažu unutar globalnog temporalnog prostora, kao slučajne, arbitrarne mreže „čistih trajektorija“ čiji slučajni sudari ili kolizije nagoveštavaju moguće topografije. Njegova teorija događaja je temporalna, vezana, mahom, za preimućstvo vremena u odnosu na prostor.

Jednu od najznačajnijih teoretizacija događaja u polju arhitekture izveo je Bernar Čumi koja je u bliskoj vezi sa koncepcijom događaja u *filozofiji jezika*. Posebno je za ovu teoriju značajna Deridina rasprava o događaju (događaj imanentan jeziku). U rukopisu „Arhitektura i disjunkcija“, odnosno, skupa Čumijevih eseja, Čumi izdvaja nekoliko teza i koncepata:

1. *tehnologija i defamilijarizacija* označava tezu o *događajnosti* arhitekture kao *defamilijarizacije* arhitekture upotrebom „novih“ tehnologija u cilju dekonstrukcije istorijski dominantne ideologije o familijarnosti arhitekture – modernistička tradicija, posebno dvadesetih godina prošlog veka (funkcionalizam), i osamnaestovekovni klasicizam. Čumi tvrdi da u postupku defamilijarizacije arhitekture i arhitekturom važnu funkciju zadobija tehnologija (poslednjih decenija, upotreba klimatizacije, lakih struktura, računara, digitalnih tehnologija itd), koje još uvek nisu dovoljno teoretizovane, ukoliko ih uporedimo sa pomacima koji su zabeleženi uvođenjem lifta ili čeličnih konstrukcija u devetnaestovekovnu arhitekturu i građevinarstvo. Naime, reč je o onim „novim“ tehnologijama koje ne proizvode nužno nove *istorijske forme*. Sam pojam tehnologije, kako primećuje Čumi, promenio je svoje tradicionalno značenje vezano za sredstva u službi „savlađivanja prirode“, u smeru razvoja, radije, informacionih tehnologija i „konstrukcije sveta kao sklopa slika“;
2. *posredovani metropolski šok* je teza koja brani zamisao fragmentacije, dislokacije, jukstapozicioniranja autoputeva, *shopping* centara, visokogradnje u smeru *vitalizacije* urbane kulture. Čumi se ovde oslanja na Benjaminov dobro poznat rukopis „Umetničko delo u doba svoje tehničke reprodukcije“ („Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit“) ističući značaj teze o *estetskom iskustvu kao kontinuiranom održanju*

defamilijarizacije u suprotnosti sa konzervativnim (modernim) zamislama familijarizacije, zaštite, ili konceptom *geborenheit*. U ovom tekstu, raspravljajući o tehničkoj reproduktivnosti slika, koja je sa pojavom modernih tehnologija, odnosno štampe, izgubila svoju razmensku vrednost, Benjamin, kaže Čumi, uviđa da u veku čiste informacije modernog društva, jedino „iznenađujući faktor“ šoka slike obezbeđuje i usmerava pažnju, odnosno, pogled;

3. *de-strukturiranjem* Čumi označava koncepciju, mogli bismo reći, u širem smislu dekonstrukcije arhitekture, u arhitekturi i arhitekturom. Drugim rečima, on uvodi pitanje o dualnom paru *struktura-slika* (ornament) arhitektonskog diskursa, odnosno, zastupa tezu da jedno bez drugog u arhitekturi nije moguće, te da tradicionalnu hijerarhiju između strukture i *ornamenta-slike* valja dekonstruisati. Jedno je drugome uslov. Arhitektura nikada ne može biti podvrgnuta samo posmatranju, pogledu „spolja“, jer je arhitektura prostor, struktura, kroz koji se prolazi, u kome se cirkuliše. Čumi se oslanja na Deridinu koncepciju *parergona*, rukopis u kome se Derida posvetio *ontološkim* problemima slikarstva, u knjizi *Istina u slikarstvu (La vérité en peinture)*, dovodeći u pitanje relaciju okvira i slike i zastupajući tezu da su okvir, ili struktura (*aparatus*) u kontekstu arhitekture i slika, odnosno, ornament u arhitekturi međusobno uslovljeni produkcijom prostora;
4. *superpozicijom* Čumi naziva jednim od mogućih „postupka“ za iniciranje događaja u arhitekturi. U preispitivanju binarnih opozicija tradicionalne arhitekture forma *versus* funkcija, apstrakcija *versus* figuracija, itd., uključujući sve ideološke principe koji se „kriju“ iz ovih postavki – poput teze da forma prati funkciju, ili da je ornament uvek podređen strukturi – aktuelizovana je nova perspektiva mišljenja arhitekture uvodeći koncept *superpozicije* kao kompleksa slika koje se međusobno preklapaju i sukobljavaju, koje su simultano *i* i *ni/niti*, i koje proizvode određeni vid estetičke napetosti. Primer ovog postupka nalazimo u Čumijevim *Transkriptima Menhentna (The Manhattan Transcripts, 1981)* ili *Scenarijima (The Screenplays, 1977)*, u čijoj se organizaciji Čumi koristi strukturalnim postupcima preuzetim iz diskursa teorije filma i *nouveau* romana. Recimo u *Transkriptima Menhentna* razlika između strukture (ili okvira), forme (ili prostora), događaja (ili funkcije), tela (ili kretanja) i fikcije (ili narativa) biva zamagljena postupcima superpozicije, kolizije, distorzije, fragmentacije, itd;
5. *unakrsno, hibridno, dis-, ili trans- programiranje* je koncepcija koja uvodi postavku da je arhitektura, zapravo, uvek događaj koji se odvija unutar prostorno-vremenskih koordinata, a ne funkcija nekakvog unapred zadatog programa, namene, ili svrhe. U pitanju je, dakle, programiranje koje se opire funkcionalnosti i pragmatičnosti arhitekture, drugim rečima, potpuna razmena koja se odvija temporalno između forme i funkcije, dekonstruišući

tako kanonsku uzročno-posledičnu logiku modernizma. Radi se o proizvodnji „šoka“ u temporalnom, kontinuiranom jukstapozicioniranju forme i funkcije, čime se proizvodi uvek novo iskustvo prostora;

6. *događaji: tačke promene* je koncept koji naglašava društveno-političku dimenziju događaja u arhitekturi. Arhitektura nije ilustrativna umetnost, tvrdi Čumi. Drugim rečima, nemoguće je opisati arhitekturom dekonstrukciju odnosno, događaj. Neophodno je pronaći materijalne uslove koji su iminentni arhitekturi za događaj, odnosno, vreme-prostor za događaj društvene promene. Arhitektura ima sposobnost proizvodnje uslova koji mogu da kreiraju novi grad i nove veze između prostora i događaja, za *novo društvo (demokratiju) koje će doći*.

(Bojana Matejić)

Literatura:

Alain Badiou, *Logics of the Worlds. Being and Event II*, London–New Delhi–New York–Sydney, Bloomsbury, 2013., 381–387.

Claire Colebrook, *Gilles Deleuze*, London–New York, Routledge, 2002.

Gilles Deleuze, *The Logic of Sense*, London, The Athlone Press, 1990., 1–4.

Gilles Deleuze, „What is an Event?“, *The Fold: Leibniz and the Baroque*, London, The Athlone Press, 1993., 76–85.

Jacques Derrida, „Point de folie – Maintenant l’architecture“, in: K. Michael Hays, *Architecture Theory since 1968*, New York, The MIT Press, 1998., 566–582.

Jacques Derrida, „Signature, Event, Context“, in : **Jacques Derrida**, *Margins of Philosophy*, Chicago: The University of Chicago Press, 1982., 207–330.

Mišel Fuko, *Arheologija znanja*, Plato, Beograd, 1998.

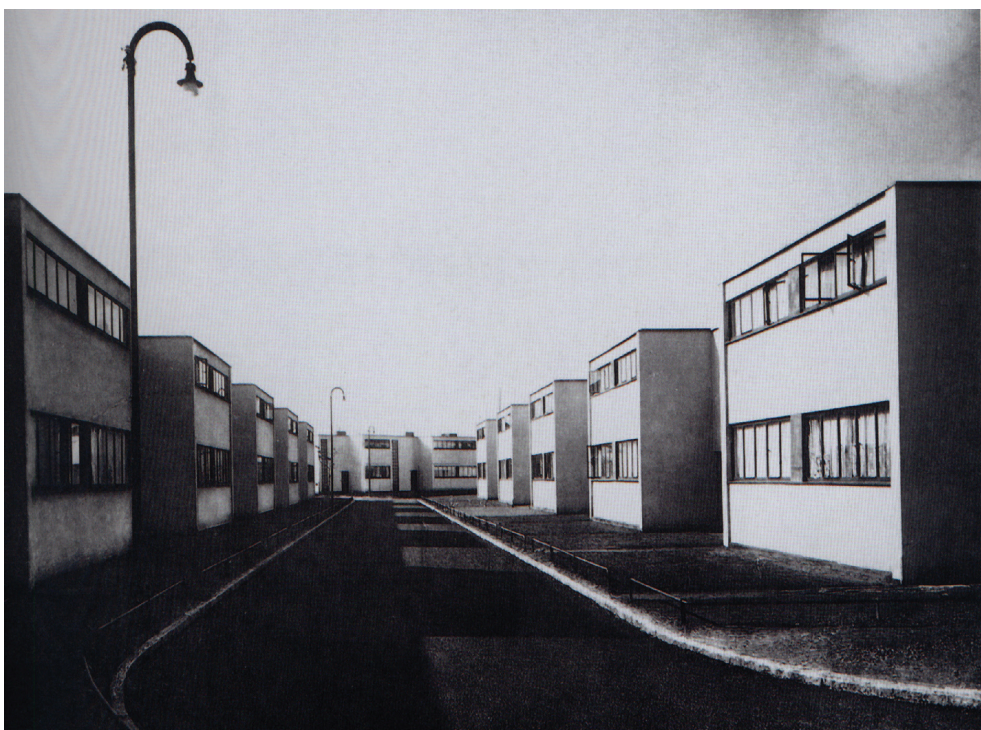
Mišel Fuko, *Riječi i stvari*, Beograd, Nolit, 1971.

Bojana Matejić, „Emancipation and the Other in Art: Derrida alongside Badiou“, u: Nika Škof, Tadej Pirc (ur.), *It’s Not All Black and White*, Ljubljana, A priori, društvo za humanistiko, umetnost in kulturološka vprašanja, 309–325.

Adrian Parr, *The Deleuze Dictionary*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2010.

Bernard Tschumi, „Six Concepts“, *Architecture and Disjunction*, New York, The MIT Press, 1996., 227–260.

Paul Virilio, *A Landscape of Events*, Cambridge MA, The MIT Press, 2000.

AUTORI PROLEGOMENE

dr Mariela Cvetić

slikarka, teoretičarka umetnosti i medija (Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd)

dr Andrija Filipović

filozof, teoretičar umetnosti i medija (Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum, Beograd)

dr Bojana Matejić

slikarka, teoretičarka umetnosti i medija (Fakultet likovnih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Beograd)

dr Vanja Milovanović

teoretičarka umetnosti i medija, muzikološkinja i urednica-organizatorka (Muzička omladina Beograda).

dr Ana Perić,

arhitekta i urbanistkinja (Swiss Federal Institute of Technology, ETH Zurich; Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd)

dr Željka Pješivac

arhitekta, teoretičarka arhitekture i umetnosti

dr Dragana Stojanović

teoretičarka umetnosti i medija (Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum, Beograd)

dr Miško Šuvaković

estetičar i teoretičar umetnosti (Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum, Beograd)

ma Maja Todorović

arhitekta (Bergen, Norveška)

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

72.01(082)

PROLEGOMENA za pojmovnik estetike, filozofije i teorije arhitekture / urednik Miško Šuvaković ; autori Mariela Cvetić ... [et al.]. - Beograd : Orion Art, 2017 (Beograd : Donat graf). - 387 str. : ilustr. ; 25 cm. - (Edicija Savremena teorija arhitekture / [Orion Art])

Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija: str. 349-365.
- Registar.

ISBN 978-86-6389-059-6

1. Шуваковић, Мишко, 1954- [аутор] [уредник]
а) Архитектура - Филозофија - Зборници б) Теорија уметности - Зборници
COBISS.SR-ID 246512652